

нижчий вміст свинцю у крові, в порівнянні з його вмістом в печінці. Печінка є органом-мішенню для важких металів і містить значну кількість металотіонеїнів, які утворюючи міцні комплекси з свинцем, сприяють його більшому накопиченню.

ВПЛИВ ЦЕЗІУ НА МОРФОЛОГІЧНУ СТРУКТУРУ НИРОК ТА БІОХІМІЧНІ ЗМІНИ КРОВІ У ЩУРІВ

Мельникова Н.М., Єрмішев О.В.
Національний університет біоресурсів і природокористування України, м. Київ

Серед забруднювачів біосфери, метали відносяться до числа найважливіших. При надходженні в організм, метали-токсиканти приймають участь у багатьох біохімічних процесах і на відміну від токсикантів органічного походження не піддаються біотрансформації та мають здатність до кумуляції в тканинах різних органів. Відомо, що ксенобіотики системно діють на організм, а для більшості важких металів печінка та нирки є органами-мішенями, що спричиняє зміни багатьох біохімічних показників життєдіяльності організму. Нирка є органом з високою чутливістю до різних регуляторних, контролюючих механізмів, а також до ендогенних і екзогенних впливів. Високий рівень кровопостачання і велика довжина тубулярного апарату обумовлюють тривалий контакт токсикантів і їх метаболітів з ендотеліальними клітинами судин і епітелієм каналців нирок. Існує недостатньо інформації про вплив стабільного цезію на морфологічні зміни, які відбуваються в нирках при надлишковому надходженні його в організм, а також зв'язок цих змін з біохімічним станом крові дослідних тварин.

Метою роботи було дослідження впливу цезію на морфологічну структуру нирок отруєних тварин, а також на основні біохімічні показники крові щурів, які визначають функціональний стан нирок, а саме кислотно-лужний стан крові, концентрацію іонів натрію та калію в крові, концентрацію сечовини, креатиніну, загального білку та глюкози в крові дослідних тварин. Для досліджень використовували самців білих лабораторних щурів 3-х місячного віку, вагою 140 — 180 г. Отруєння щурів проводилось шляхом перорального введення цезію хлориду. Дослід тривав 24 доби. Дослідження були виконані на двох групах тварин, в кожному з яких було відібрано по 8 щурів; перша група — інтактні тварини, друга — шури, отруєні цезію хлоридом в дозі 15,75 мг/кг, що становить 1/20 ЛД₅₀.

В результаті досліджень виявлено, що цезій впливає на тубулярний та меншою мірою на гломерулярний апарат нефронів. Зміни носять дифузний характер. У гломерулярному апараті спадаються капілярні петлі судинних клубочків дея-

ких нефронів та розширюються просвіти між листками капсул Шумлянського-Боумена. У тубулярному апараті відбуваються дистрофічні зміни епітелію проксимальних і дистальних каналців нефронів.

Також за дії цезію хлориду спостерігаються біохімічні зміни плазми крові, а саме- рН крові зміщується в кислу зону з 7,35 до 7,27, що характерно для стану субкомпенсованого метаболічного ацидозу. Відбувається зменшення концентрації катіонів калію на 2,71 % та збільшення натрію на 3,61 %, глюкози на 37,5%, в порівнянні з інтактними тваринами. Спостерігається збільшення концентрації сечовини в крові дослідних щурів на 31,3 %, креатиніну в 2,64 рази, зменшення загального білку на 13,9%, що вказує на глибокі дистрофічні процеси в нирковій тканині. Отже виявлені структурні зміни у нирках та біохімічні зміни в крові дослідних щурів вказують на нефротоксичність цезію, і можливо як наслідок цього є виникнення початкових стадій індукованого тубуло-інтерстиційного нефриту.

ВИКОРИСТАННЯ ТЕСТУ СУБХРОНІЧНОЇ ТОКСИЧНОСТІ ДЛЯ ОЦІНКИ КУМУЛЯТИВНИХ ВЛАСТИВОСТЕЙ ХІМІЧНИХ РЕЧОВИН

Мудра І.Г.

Львівський національний медичний університет імені Данила Галицького, Україна

Предметом наших досліджень була оцінка інформативності тесту субхронічної токсичності (ТСТ) за R. Lim та співавт. За стандартною схемою вивчали кумулятивні властивості двох фосфорорганічних пестицидів — афоса і циодрина, нітратів кадмію та свинцю, диметилфталату (ДМФ), щавелевої кислоти (ЩК) і N-метиламінної солі дитіокарбамінової кислоти (МСДК).

Результати ТСТ при традиційній трактовці вказують на відсутність кумулятивних властивостей у всіх семи речовин, включаючи солі кадмію і свинцю, кумулятивні властивості яких загальновідомі. Такі результати за смертельним ефектом в ТСТ отримані багатьма авторами для речовин, кумулятивні властивості яких доведені.

Афос, солі кадмію і свинцю привели до загибелі білих щурів при пероральному введенні в основному протягом 2-3 тижня дослід, ДМФ і ЩК — протягом 3-4 тижня, циодрін та МСДК — всі тварини перенесли 28 введень за схемою. Розрахований при цьому коефіцієнт кумуляції (Кк) становив для афосу — 3,8, Cd(NO₃)₂ — 2,6, Pb(NO₃)₂ — 2,8, ДМФ — 6,2, ЩК — 6,1, циодрину — 12,8, МСДК — 12,8.

За даними Е.Н. Любліної Кк за ТСТ сприяє виявленню адаптивних властивостей організму і

для кожної конкретної речовини буде більшим ніж за методом Ю.С.Кагана і В.В.Станкевича, що в нашому випадку було підтверджено результатами паралельного визначення Кк на пороговому рівні обома методами.

Виникла потреба в шкалі оцінок проявів кумулятивності за ТСТ. Оцінювали кумулятивність тих же семи речовин за схемою Ю.С. Кагана і В.В.Станкевича і Б.М.Штабського.

Виходячи із отриманих результатів, афос характеризувався дуже сильною кумуляцією, солі кадмію і свинцю — сильною, ДМФ і ЦК — середньою, циодрін і МСДК — слабою. Таким чином, за ТСТ для всіх речовин, що були в досліді, загально прийняті 4 градації кумуляції є відповідними. Отже, за ТСТ при реєстрації летального ефекту дуже сильній, сильній, середній і слабій кумуляції відповідає середній час загибелі тварин в межах до 8, 8-20, 21-28 і більше 28 діб. Відповідні Кк будуть менше 1, 1-5,3, 5,3-12,8 і більше 12,8. Виходячи з цього, слід вважати, що ТСТ може використовуватись для характеристики кумулятивних властивостей речовин за летальним ефектом при умові стандартизації коефіцієнта кумуляції.

ВПЛИВ СУМІШЕЙ НІТРАТУ НАТРІЮ, НІТРИТУ НАТРІЮ ТА НІТРАТУ СВИНЦЮ НА ПРИЖИТТЄВЕ ЗАБАРВЛЕННЯ ТКАНИН У ТОКСИКОЛОГІЧНОМУ ЕКСПЕРИМЕНТІ

Федоренко В.І., Кіцула Л.М.

Львівський національний медичний університет імені Данила Галицького, Україна

Одним з надійних і доступних для спостереження і реєстрації ознак пошкодження живої клітини під впливом будь-якого чинника зовнішнього середовища, є зміна сорбційних властивостей клітин та їх здатності до зв'язування барвника (Романов С.Н., 1960).

Даних про прижиттєві зміни структури протоплазми під впливом нітратів, нітритів, свинцю та їх комбінацій у науковій літературі практично немає. Ще у 1956 році Е.М. Граменицьким було встановлено, що пороговими дозами азотнокислого свинцю на нервові симпатичні клітини, паренхіматозні клітини печінки і клітини стінок звивистих каналців нирок жаб є відповідно 7 мг/г, 3 мг/г і 10 мг/г. При дії цих доз спостерігається типовий комплекс так званих паранекротичних змін прижиттєвого забарвлення: пригнічується процес утворення гранул, цитоплазма зафарбовується дифузно в малиновий колір, зафарбовується ядро і ядерце, в каріоплазмі видно зернисті структури. В умовах цілого організму найбільш чутливими до отруєння свинцем виявилися клітини печінки. За даними Б.М. Штабського (1969 р.) гостре отруєння білих

щурів нітратом натрію призводить до багатофазної паранекротичної реакції тканин, яка в тканинах різних органів розвивається паралельно і характеризується зсувом сорбційного рівня у бік підвищення. А.П.Дискаленко и соавт. (1981 р.) було встановлено, що надходження в організм білих щурів максимальної переносимої дози нітрату натрію підвищує сорбційні властивості у серцевому м'язі.

Мета роботи — вивчити особливості комбінованої дії (КД) подвійної (нітрати і нітрити) та потрійної (нітрати, нітрити, свинець) сумішей у співвідношенні 1 : 1 за ЛД₅₀ на прижиттєве забарвлення тканин білих щурів у токсикологічному експерименті.

Проведені нами дослідження показали, що при дії на організм NaNO₃ у дозі 1/10 ЛД₅₀ на 30-ту добу поглинання нейтрального червоного тканинами організму виявилось збільшенням у такому порядку: серце > нирки > печінка > кора головного мозку > мозочок > селезінка, тобто було максимальним збільшенням у порівнянні з контролем у серці, нирках і печінці (у 1,5-2 рази). При дії NaNO₂ у тій самій дозі виразні зміни порівняно з контролем спостерігалися лише у корі головного мозку і виявлялися у підвищенні сорбційної здатності, що можливо, свідчить про підвищену чутливість кори головного мозку до недостатності кисню в організмі внаслідок метгемоглобіноутворення. Сорбційна здатність тканин інших органів теж була дещо підвищена. Дія зазначених речовин у дозі 1/100 ЛД₅₀ до суттєвих змін сорбційної здатності не призводила, хоча при дії NaNO₃ сорбційна здатність тканин була дещо зниженою порівняно з контролем.

При комбінованій дії нітрату і нітриту натрію в дозі по 1/10 ЛД₅₀ спостерігалось зниження сорбційної здатності тканин, особливо селезінки, що свідчить про антагонізм цих речовин на 30-ту добу експерименту. Рівняння регресії отримані за ортогональним планом 22, підтверджують думку про антагонізм або десенситизацію (серце) сорбції до контролю: $y = 130,6 + 18,0x_1 - 13,0x_2 - 25,4x_1x_2$ (печінка), $y = 126,9 + 17,4x_1 - 23,1x_2 - 32,6x_1x_2$ (нирки), $y = 133,2 + 31,4x_1 - 25,0x_2 - 27,0x_1x_2$ (серце), де y — % сорбції до контролю, x_1 і x_2 — коди доз NaNO₃ і NaNO₂. При дії свинцю на організм у дозі 1/10 ЛД₅₀ найбільш чутливими виявилися клітини печінки і нирок, у яких відмічалось достовірне підвищення сорбційної здатності порівняно з контролем. Додання свинцю в тій самій дозі до суміші NaNO₃ і NaNO₂ призвело до підвищення сорбційної здатності тканин усіх органів, що підтверджує зростання ушкоджуючої дії на організм комбінації вказаних речовин.

Характер комбінованої дії подвійної суміші нітрату і нітриту натрію та потрійної суміші нітрату і нітриту натрію з азотнокислим свинцем